

Господарське право

УДК 347.19

Товкун Ігор Миколайович

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри господарського права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Товкун Игорь Николаевич

*кандидат юридических наук,
доцент кафедры хозяйственного права
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Tovkun Igor

*Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor of the Department of Economic Law
Yaroslav Mudryi National Law University*

Дуброва Ганна Олександрівна

*студентка міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Дуброва Анна Александровна

*студентка международно-правового факультета
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Dubrova Hanna

*Student of the International Law Faculty
Yaroslav Mudryi National Law University*

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПУБЛІЧНОГО
АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА
ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО СТАТУСА ПУБЛИЧНОГО
АКЦИОНЕРНОГО ОБЩЕСТВА**

PECULIARITIES OF THE LEGAL STATUS OF A PUBLIC JOINT-STOCK COMPANY

Анотація. Розглянуто господарсько-правове становище публічних акціонерних товариств в Україні. Проведено аналіз основних ознак публічного акціонерного товариства як одного з найбільш досконалих правових механізмів з організації економіки на основі об'єднання майна юридичних та фізичних осіб. Встановлені історичні особливості виникнення такої правової категорії як публічне акціонерне товариство. Здійснено дослідження етапів закріплення поняття "публічного акціонерного товариства" в українському законодавстві протягом існування незалежної України, яке було висвітлено у низці нормативно-правових актів, таких як Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів», Закон України «Про управління об'єктами державної власності», Закон України «Про акціонерні товариства» тощо. Досліджено відносини, що виникають безпосередньо під час діяльності публічних акціонерних товариств. Зокрема такі відносини поширюються на його органи управління, до яких належать: загальні збори як вищий орган управління товариства, наглядова рада, яка здійснює захист прав акціонерів товариства та регулює діяльність виконавчого органу, та виконавчий орган, який здійснює керівництво поточною діяльністю товариства. Визначено, що публічні акціонерні товариства наділені особливостями у процесі свого функціонування та відрізняється своїм майновим режимом, більш суворими вимогами до існування, ніж у приватних акціонерних товариств тощо. Здійснено узагальнення висновків та відомостей, у доктринальній літературі, що стосуються даної теми.

Ключові слова: публічне акціонерне товариство, акції, акціонери.

Аннотація. Рассмотрено хозяйственно-правовое положение публичных акционерных обществ в Украине. Проведен анализ основных признаков публичного акционерного общества как одного из наиболее совершенных механизмов по организации экономики на основе объединения имущества юридических и физических лиц. Установлены исторические особенности возникновения такой правовой категории как публичное акционерное общество. Проведено исследование этапов закрепления понятия "публичного акционерного общества" в украинском законодательстве на протяжении существования независимой Украины, которое было отражено в ряде нормативно-правовых актов, таких как Закон Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно защиты прав инвесторов», Закон Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно упрощения ведения бизнеса и привлечения инвестиций эмитентами ценных бумаг», Закон Украины «Об управлении объектами государственной собственности», Закон Украины «Об акционерных обществах» и прочие. Исследованы отношения, возникающие непосредственно в процессе деятельности публичных акционерных обществ. В частности такие отношения распространяются на его органы управления, к которым относятся: общее собрание как высший орган управления общества, наблюдательный совет, который осуществляет защиту прав акционеров общества и регулирует деятельность исполнительного органа, и исполнительный орган, осуществляющий руководство текущей деятельностью общества. Приведена аргументация относительно того, что публичные акционерные общества являются субъектами государственного сектора экономики, а это в свою очередь является причиной особого процесса

деятельности, имущественного режима, более строгих требований к существованию, чем в частных акционерных обществах. Осуществлено обобщение выводов и сведений, в доктринальной литературе, касающиеся данной темы.

Ключевые слова: публичное акционерное общество, акции, акционеры.

Summary. *we have considered the economic and legal situation of public joint stock companies in Ukraine. The analysis of the main features of a public joint - stock company as one of the most perfect legal mechanisms for the organization of the economy on the basis of combining the property of legal entities and individuals. In the course of performance of work historical features of emergence of such legal category as public joint-stock company were established. A study of the stages of enshrining the concept of "public joint stock company" in Ukrainian legislation during the existence of independent Ukraine, which was covered in a number of regulations, such as the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Investor Protection", Law of Ukraine On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Simplification of Doing Business and Attracting Investments by Issuers of Securities ", Law of Ukraine "On Management of State Property", Law of Ukraine " On Joint Stock Companies ", etc. We have studied the relationships that arise directly during the activities of public companies. In particular, such relations apply to its governing bodies, which include: the general meeting as the highest governing body of the company, the supervisory board, which protects the rights of shareholders and regulates the executive body, and the executive body, which manages the current activities of the company. It is argued that public joint stock companies are subjects of the public sector of the economy, which in turn is the cause of a special process of activity, property regime, more stringent requirements for existence than private*

joint stock companies. The generalization of conclusions and information in the doctrinal literature related to this topic is made.

Key words: *public joint-stock company, shares, shareholder.*

Постановка проблеми. Початок сучасним акціонерним товариствам поклав 1555 р. - саме тоді в Лондоні був створений цей вид юридичної особи, який приваблює потенційних акціонерів обмеженою відповідальністю в рамках коштів, внесених в оплату акції. Для нашої країни поняття акціонерного товариства, а саме публічного акціонерного товариства (далі - ПАТ) не є новим. Попри затребуваність такої форми організації бізнесу в Україні, до сьогодні існує багато питань щодо особливостей його діяльності, що зумовлює актуальність вивчення даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми регулювання правового статусу ПАТ вивчали такі вітчизняні науковці як Мельник О. І. [5], Сироїжко К. В. [5], Дмитрієва О. М. [5], Доброван І. Р. [3], Задихайло Д. В. [2].

Мета статті. Метою дослідження є визначення особливостей національного правового регулювання публічних акціонерних товариств.

Виклад основного матеріалу. Публічні акціонерні товариства належним чином закріпилися в законодавчій базі України лише після прийняття таких законодавчих актів як Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» від 07.04.2015 № 289-VIII та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» від 16.11.2017 № 2210-VIII. Наразі діяльність ПАТ регулюється спеціальним нормативно-правовим актом - Законом України "Про акціонерні товариства", але правовою основою такого виду діяльності виступають і Господарський кодекс України (ст.

74), і ЗУ «Про управління об'єктами державної власності»(ч. 1 ст. 11), і ЗУ «Про приватизацію державного майна»(ч. 3 ст. 8) тощо.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» запустив механізм удосконалення Закону України "Про акціонерні товариства", в тому числі і щодо діяльності ПАТ. Так, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону про АТ, публічну пропозицію власних акцій може здійснювати виключно публічне акціонерне товариство [1]. Наступним нововведенням було зобов'язання щодо проходження процедури лістингу (включення акцій до біржового реєстру) та залишення у такому реєстрі хоча б на одній фондовій біржі. До того ж, укладання договорів купівлі-продажу акцій публічного АТ, яке пройшло процедуру лістингу на фондовій біржі, здійснюється лише на цій фондовій біржі [2].

ПАТ обтягується суворими вимогами до розкриття інформації щодо своєї діяльності, згідно з якими товариство має обов'язок в першу чергу створити власний веб-сайт, на якому в порядку та строки, встановлені Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, розміщується інформація, що підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства. Вона визначена пунктами 1-3, 5, 6, 10, 11, 13 (крім документів, що містять конфіденційну інформацію), 14-20 частини першої статті 77 (статут товариства, зміни до статуту, засновницький (установчий) договір) положення про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію, інші внутрішні положення товариства, що регулюють діяльність органів товариства, та зміни до них; протоколи загальних зборів; частиною третьою статті 35 та частини п'ятої статті 45 (протоколи про підсумки голосування публічного акціонерного товариства протягом 10 днів з дати закриття загальних зборів) ЗУ "Про акціонерні товариства". Публічне АТ у додаток розміщує регулярні річні та квартальні звіти та

важливі новини, такі як викуп власних акцій, зміни складу посадових осіб і т.д.

Як і будь-який суб'єкт господарювання ПАТ має свої органи управління, які включають в себе загальні збори - вищий орган управління товариством, наглядову раду - орган, що здійснює захист прав акціонерів та регулює діяльність виконавчого органу, та виконавчий орган, що здійснює керівництво поточною діяльністю товариства.

Важливу роль у діяльності ПАТ грає саме наглядова рада, що являє собою колегіальний орган, який здійснює захист прав акціонерів товариства і в межах своєї компетенції здійснює управління акціонерним товариством, а також контролює та регулює діяльність виконавчого органу. Наглядова рада є обов'язковим органом у діяльності публічного акціонерного товариства, що мусить переобиратися щороку. Обов'язковим є і наявність не менше п'яťох членів наглядової ради, а незалежних директорів - не менше двох. Обрання членів наглядової ради публічного акціонерного товариства здійснюється виключно шляхом кумулятивного голосування (голосування під час обрання осіб до складу органів товариства, коли загальна кількість голосів акціонера помножується на кількість членів органу акціонерного товариства, що обираються, а акціонер має право віддати всі підраховані таким чином голоси за одного кандидата або розподілити їх між кількома кандидатами).

Наглядова рада з метою проведення оцінки правочину, щодо якого є заінтересованість, на відповідність його умов звичайним ринковим має обов'язок залучати незалежного аудитора, суб'єкта оціночної діяльності або іншу особу, яка має відповідну кваліфікацію. У публічному акціонерному товаристві обов'язково утворюються комітет з питань аудиту, комітет з питань визначення винагороди посадовим особам товариства і комітет з питань призначень.

Взагалі створення такого типу акціонерного товариства, як публічне на сьогоднішній день має свої переваги та недоліки. Так, до першої групи відносяться наступні ознаки: необмежена кількість акціонерів, можливість залучення до участі широких верств населення і відповідно – розподілу прибутку ПАТ між ними, вільний порядок руху учасників, вільний обіг акцій на вторинному ринку (без переважного права акціонерів).

Не дивлячись на якісний нормативно-правовий базис такої форми організації бізнесу, і до сьогодні існують недоліки у регулюванні публічними АТ в Україні. Вирішення даного питання криється на поверхні, адже на думку Ігоря Добрована, із самого початку для класифікації акціонерних товариств на публічні і приватні застосовувався хибний критерій – кількість акціонерів, замість того щоб враховувати спосіб, в який акціонери набули прав на акції компанії (придбали на біржі або отримали в ході приватизації). Тому спостерігалась картина, коли більшість публічних компаній в Україні не мали лістингу акцій на біржі, не мали можливості залучати капітал інвесторів через біржу, але сплачували відповідно до вимог законодавства за «публічний» статус. У зв'язку з такою колізією виник термін «квазіпублічні компанії» [3].

У результаті такого ходу подій позбавилась статусу публічного акціонерного товариства «Українська залізниця». Так, 31 жовтня 2018 року Кабінет Міністрів України прийняв рішення про зміну типу акціонерного товариства Укрзалізниці з публічного на приватне, перейменування його в акціонерне товариство «Українська залізниця» та про викладення статуту Укрзалізниці в новій редакції. Це викликано необхідністю привести статут Укрзалізниці у відповідність до змін у законодавстві, що регулює діяльність акціонерних товариств. Укрзалізниця з часу існування в організаційно-правовій формі акціонерного товариства не здійснювала публічної пропозиції акцій, і її акції не перебували й не перебувають у

лістингу, тобто належала до так званих «квазіпублічних» акціонерних товариств [4].

Ще одним недоліком заснування ПАТ в Україні є, безумовно, надзвичайно високий рівень корумпованості державних органів в Україні, адже сама ідея існування такої форми господарювання передбачає прозорість усієї діяльності, починаючи від створення органів і закінчуючи розміщенням інформації на власному веб-сайті про кожні важливі зміни [5].

Висновок. ПАТ - одна з найдискусійніших видів господарських товариств в Україні, які наділені суворими вимогами до корпоративного управління, розміщення акцій, звітності тощо. Такий рівень підзвітності часто "лякає" потенційних засновників публічних АТ та позбавляє мотивації продовжувати таку діяльність нинішніх публічних акціонерів. У зв'язку з цим, зростаючою є статистика реорганізації акціонерних товариств в інші організаційно-правові форми. Незважаючи на це, згідно інформації Офісу великих платників податків Державної фіскальної служби, саме публічні АТ є найбільшими платниками податків [6], а це означає, що українські акціонери все ж зацікавлені в участі у таких акціонерних товариствах, як публічні.

Література

1. Про акціонерні товариства. Закон України від 2008 р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> [дата звернення: 21.10.2020 р.].
2. Господарське право. Підручник. За заг. редакцією Д. В. Задихайло, В. М. Пашков. Харків, 2012. 696 с. [дата звернення: 21.10.2020 р.].
3. Доброван І. Р. Акціонерні товариства - вікно можливостей. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2229006-akcionerni-tovaristva-vikno-mozlivostej.html> [дата звернення: 21.10.2020 р.].

4. Зміна типу акціонерного товариства Укрзалізниці викликана в першу чергу необхідністю привести статут компанії у відповідність до законодавства // Прес-центр ПрАТ "Укрзаліниця". URL: https://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/484042/ [дата звернення: 21.10.2020 р.].
5. Мельник О. І., Сироїчко К. В., Дмитрієва О. М. Акціонерні товариства в Україні: стан та основні проблеми функціонування // Економіка і держава. 2019. № 11. С. 61-67.
6. The official site of the Office of Large Taxpayers of the State Fiscal Service (2019), "Who tops the rankings: The office has identified the Top 100 Top Taxpayers for 2018". URL: [http://office-vp.sfs.gov.ua/media\\$ark/news\\$ark/365564.html](http://office-vp.sfs.gov.ua/media$ark/news$ark/365564.html) (Accessed 21 October 2020).

References

1. About joint-stock companies. Law of Ukraine of 2008 № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> [access date: 21.10.2020].
2. Commercial law. Textbook. For the general edited by D.V. Zadykhailo, V.M. Pashkov. Kharkiv, 2012 696 p. [date of application: 21.10.2020].
3. Dobrovan I.R. Joint stock companies - a window of opportunity. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2229006-akcionerni-tovaristva-vikno-mozlivostej.html> [access date: 21.10.2020].
4. The change in the type of Ukrzaliznytsia joint-stock company is caused primarily by the need to bring the company's charter in line with the law. Press center of PJSC "Ukrzaliznytsia". URL: https://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/484042/ [access date: 21.10.2020].

5. Melnyk O.I., Syroizhko K.V., Dmitrieva O.M. Joint-stock companies in Ukraine: status and main problems of functioning // *Economy and state*. № 11. 2019. PP. 61–67.
6. The official site of the Office of Large Taxpayers of the State Fiscal Service (2019), "Who tops the rankings: The office has identified the Top 100 Top Taxpayers for 2018", available at: [http://office-
vp.sfs.gov.ua/media\\$ark/news\\$ark/365564.html](http://office-vp.sfs.gov.ua/media$ark/news$ark/365564.html) (Accessed 21 October 2020).